

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Аліни Яківни Клімішиної на тему **«Підготовка майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів загальноосвітньої школи»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Упродовж останніх десятиліть внаслідок інформаційного та соціокультурного розвитку суспільства, впливу євроінтеграційних процесів вітчизняний освітній простір зазнав значних трансформацій, що спричинили появу нового бачення не лише змістової сутності професійної підготовки майбутнього вчителя, а й зацентрували увагу на необхідності інтелектуального розвитку всіх учасників освітнього процесу.

Інтелектуальний розвиток учнів загальноосвітніх шкіл ставить на порядок денний формування професійної культури вчителя математики, який є носієм інтелектуальної культури та ключовим суб'єктом не тільки предметних і соціокультурних комунікацій, але й інтерпретаційного та процедурного супроводу методико-математичної і загальнопедагогічної діяльності. Тому зараз спостерігається зростання потреби в інтелектуально розвинених учителях, здатних забезпечувати належний рівень розумового розвитку і формування інтелектуальної культури учнів загальноосвітніх шкіл.

Слід зазначити, що у формуванні інтелектуальної культури учнів значні можливості має шкільна математика. Тому одним із важливих завдань сучасних педагогічних закладів вищої освіти є професійна підготовка майбутнього вчителя математики, яка б охоплювала й розвиток інтелектуальної культури учнів з використанням як традиційних методів навчання, так і інноваційних технік педагогічної діяльності. Опанування таких дидактичних інструментів вимагає від учителя не лише належної методичної підготовки, а й розвинутого світобачення і світорозуміння у контексті шкільної математичної діяльності та особистісних математичних досягнень учнів.

Йдеться не лише про глибоке розуміння вчителем змісту шкільних математичних понять (що є вельми складною понятійно-розвивальною

задачею), а й про сформованість у нього відповідальності за методичну доцільність і результативність навчання математики, логічну коректність у тлумаченні понять, формування й розвиток в учнів математичних уявлень, логічного мислення, загалом – за прилучення їх до інтелектуальної діяльності взагалі.

Наведені аргументи визначають **актуальність теми** дисертаційного дослідження і його проблему, вирішення якої аргументовано уможлиблюється шляхом студіювання вихідних позицій наукового пошуку.

Дисертанткою, зважаючи на низку суперечностей (між потребою соціуму у кваліфікованих учителях, здатних до інтелектуального розвитку учнів загальноосвітніх закладів освіти та наявною практикою професійної підготовки майбутніх учителів математики; намаганням освітніх закладів мати учителів, здатних до розвитку інтелектуальної культури учнів та недостатньою розробленістю шляхів такої підготовки майбутніх учителів математики у закладах вищої освіти; необхідністю застосування у навчанні математики інноваційних технологічних інструментів та недостатньою методичною підготовленістю майбутніх учителів математики; необхідністю розвитку інтелектуальної культури майбутніх учителів та брак уваги до цього напряму діяльності у закладах педагогічної освіти), визначено провідні орієнтири дослідження.

Такими орієнтирами в роботі обрані компетентнісні установки в опануванні майбутніми учителями математики понять, фактів і способів дій, необхідних для опанування учнями при вивченні шкільних математичних дисциплін. Виходячи з цього, дисертанткою систематизовано представлено ключові змістові маркери, які визначають компетентнісну основу професійної підготовки майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів. Ці маркери гарно узгоджуються з вимогами Національної рамки кваліфікацій, Проекту державного стандарту базової середньої освіти (5–9 класи), що дає підстави вважати методичну позицію дисертантки цілком слушною.

Логічно вмотивованим етапом авторської розвідки слід вважати характеристику **педагогічних умов** підготовки майбутніх учителів математики

до розвитку інтелектуальної культури учнів загальноосвітніх шкіл. Серед них дисертанткою вмотивовано виокремлено: створення пізнавально-творчого середовища для формування у студентів професійної мотивації щодо розвитку інтелектуальної культури учнів; стимулювання майбутніх учителів математики до інтелектуальної діяльності шляхом залучення їх до виконання завдань дослідницького рівня на всіх етапах професійної підготовки; використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів.

В роботі визначено поняття «інтелектуальна культура майбутнього вчителя математики», яке потрактовано в термінах інтегральної властивості особистості, що базується на ціннісних орієнтаціях суспільства і характеризується швидкістю перетворення інформації, поєднанням загальних та фахових компетентностей, навичок мислення високого рівня (аналіз, синтез, оцінювання), інтелектуальних й комунікативних умінь, на основі чого формується здатність гнучко реагувати та адаптуватися до умов навколишнього середовища, створювати нові продукти педагогічної творчості.

Інтелектуальну культуру майбутнього учителя математики дисертантка вважає важливою й необхідною передумовою розвитку інтелектуальної культури в учнів і тому вона виокремлюється у змісті поняття «готовність майбутнього учителя математики до розвитку інтелектуальної культури учнів».

Дисертаційна робота А.Я. Клімішиної безумовно має **новизну**, оскільки в ній *вперше* визначено і вмотивовано обґрунтовано *педагогічні умови* підготовки майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів; спроектовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів загальноосвітніх шкіл і розроблено відповідну методику; з'ясовано й обґрунтовано критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, інтелектуально-творчий) та показники і рівні (за кожним із критеріїв) готовності майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів.

Авторкою **контекстуально інтерпретовано** зміст ключового поняття дослідження «інтелектуальна культура учня ЗЗСО», котре потрактовано як *«інтегральна властивість особистості, що базується на ціннісних орієнтаціях*

і характеризується швидкістю перетворення інформації, поєднанням предметних компетентностей, навичок мислення високого рівня (аналіз, синтез, оцінювання), інтелектуальних, комунікативних умінь і формується та розвивається в навчальному процесі ЗЗСО під впливом учителя та під час самонавчання».

А.Я. Клімішиною здійснено науковий аналіз доробків вітчизняних і закордонних науковців з різних аспектів проблеми розвитку інтелектуальної культури майбутнього вчителя математики, оскільки цей феномен відіграє ключову роль у розумовому розвитку учнів загальноосвітніх шкіл та формуванні їх світоглядних позицій. Певну увагу дисертанткою приділено інтелектуальній активності майбутнього учителя математики як інтегральній властивості особистості, що визначається ініціативною професійною позицією, усвідомленими мотивами інтелектуальної діяльності, стійким прагненням до пізнання нового, цілеспрямованістю та бажанням до саморозвитку та самовдосконалення. Зважаючи на це, логічним є висновок, що розвиток інтелектуальної культури майбутніх учителів математики значною мірою залежить від наявних у них мотивів інтелектуальної діяльності, зокрема її удосконалення.

Не викликає сумніву **практичне значення дослідження**, що полягає у *впровадженні* в практику підготовки учителів математики в педагогічних ЗВО методичного гуртка з розвитку інтелектуальної культури учнів закладів загальної середньої освіти;

- *розробленні* методичного супроводу гурткової роботи;
- *підготовці* навчально-методичного посібника «Методичні аспекти підготовки майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів закладів загальної середньої освіти», рекомендованого для викладачів, студентів, учителів та учнів;
- *систематизації* практичних матеріалів для розвитку інтелектуальної культури студентів та учнів («Освітній веб-сайт учителя математики Клімішиної Аліни Яківни» для студентів педагогічних ЗВО спеціальності «Математика» та учнів).

Якщо говорити про дисертаційну роботу загалом, то слід відзначити її наукову виваженість, відчутну практичну спрямованість і логічну вмотивованість визначальних професійних аспектів підготовки майбутнього вчителя математики до розвитку інтелектуальної культури учнів, що свідчить про розуміння авторкою складності і значущості обраної теми.

Схвально характеризуючи наукову розвідку Аліни Яківни Клімішиної, слід привернути увагу також до певних авторських позицій і положень, які дисонують із загальним позитивом роботи та потребують роз'яснень.

1. У вступі до роботи (с. 20 і далі) та авторефераті (с. 1) авторка стверджує, що формування педагогічної культури було предметом теоретичних досліджень таких відомих науковців, як Лариса Мітіна, Галина Тарасенко, Алла Щербо. Однак минулий історичний досвід свідчить, що наукові інтереси цих шановних дослідників не мають безпосереднього відношення до студіювання педагогічної культури майбутніх учителів. Також незрозуміло чому докторку педагогічних наук Надію Аммосову дисертантка іменує як Н. Амосову (с. 21 роботи і с. 2 автореферату).

2. Сформульована в роботі гіпотеза є зайвою і не передбаченою вимогами до кандидатських дисертацій. Об'єкт, предмет і мета мають давати вичерпне уявлення про концептуальну спрямованість дослідження і при коректному визначенні не потребують ніяких «додаткових» гіпотетичних тлумачень.

3. Мету дослідження авторка позиціонує «у визначенні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов і моделі підготовки майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів».

Однак авторці варто було б урахувати, що «перевіряти ефективність педагогічних умов» не можна, бо умови – це обставини, які або є, або їх немає. Якщо вони є, то (навчальна) діяльність може бути або ефективною, або не ефективною. І тому можна вести мову лише про з'ясування (а не перевірку!) «ефективності» діяльності (суб'єктів освітнього процесу) за певних умов.

Модель теж не може оцінюватися як ефективна чи не ефективна. Педагогічна модель – це абстрактна, мисленна конструкція і говорити про її

ефективність чи не ефективність немає сенсу. Модель лише ВІДОБРАЖАЄ наше уявлення про зміст, чи структуру, чи функціональність спроектованого об'єкту (або взаємодію його структурантів) у процесі певної діяльності. Тому про педагогічну модель можна говорити лише у контексті її автентичності тим реаліям, які вже минули.

4. Розділ 2 «Педагогічні умови і **методика підготовки** майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів ЗЗСО» крім педагогічних умов та структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів містить огляд особливостей формування РІЗНОГО роду «готовностей» майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів: мотиваційної, теоретичної, практичної.

З авторської позиції лишається незрозумілим, яким чином зазначений комплекс «готовностей» співвідноситься з методикою підготовки майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів? Як відомо, готовність позиціонується як *особистісна якість*, а методика – як *система предметно-педагогічної діяльності* із застосуванням релевантних методів, прийомів, засобів і форм, що має на меті формування у суб'єктів навчання/виховання певних знань, умінь, уявлень, якостей тощо.

5. Назва розділу 3 «Експериментальна перевірка ефективності **методики реалізації педагогічних умов** підготовки майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів ЗЗСО» алогічна і не відповідає наведеному в ньому змісті, оскільки дисертантка методологічно хибно авансує якусь «методику реалізації педагогічних умов», ігноруючи те, що

- педагогічні умови – це обставини, які або наявні, або відсутні;
- методика реалізації будь-яких умов існувати не може в принципі;
- взагалі некоректно ставити питання щодо «ефективності методики».

Узагальнюючи сказане вище, необхідно зауважити, що рецензована дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому представлені нові науково обґрунтовані результати, котрі в сукупності вирішують цінну для теорії і методики професійної освіти наукову проблему,

що має суттєве значення для розвитку педагогічної науки в цілому.

Зміст автореферату та його ключові тези адекватно і з достатньою повнотою відбивають основні положення дисертації.

Публікації А.Я. Клімішиної знаходяться в руслі досліджуваної проблеми і відповідають основним положенням, узагальненням і висновкам, презентованим у поданій до захисту дисертаційній роботі. Результати дослідження пройшли належну апробацію на міжнародних і всеукраїнських конференціях, де авторка презентувала власне бачення проблеми і шляхів її вирішення.

На основі вивчення поданої до захисту роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота Аліни Яківни Клімішиної «Підготовка майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів загальноосвітньої школи» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» (пп. 9, 11, 13, 15), затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19 серпня 2015 р. та № 1159 від 30 грудня 2015 р.), а її авторка – Клімішина Аліна Яківна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –
професор кафедри педагогічних наук,
освітнього і соціокультурного менеджменту
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького,
доктор педагогічних наук, професор

Є. О. Лодатко

Підпис Є. О. Лодатка засвідчую:
Учений секретар Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького,
кандидат економічних наук, доцент

Н. О. Андрусyak